

PROJECTDEFINITIE: UITGEBREIDE COMPONENTENLIJST

Hulpmiddel bij het opstellen van een projectdefinitie voor een museale verbouwing met een collectiepresentatie

Vorbereiding

- › Missie- en visietraject
- › Waarderingstraject
- › Participatietraject
- › Brief team

1. Opgave & context

- › Samenvatting van de opdracht
- › Missie en visie van het museum
- › Historiek van het museum / de collectie
- › Historiek van het gebouw / de binnenruimtes
- › Het belang van het museum & opdracht vandaag
- › Teamsamenstelling

2. Algemene info opdracht

- › Aanleiding van de opdracht
- › Omschrijving van de opdracht
- › Ambitie van de opdracht
- › Doelstellingen van het project
- › Doelpubliek
- › Trendinvloeden op de opdracht

3. Ruimtelijke context en functies

- › Ruimtelijke situering van de site
- › Uitstraling van de plek
- › Eigendomssituatie van de site en relevante omgevingsituatie
- › Is de site of het gebouw een beschermd monument?
- › Verbouwzone
- › Zonering
- › De functies van de ruimtes
- › De functionele verhoudingen tussen de ruimtes

4. Collectiepresentatie

- › Het kernidee
- › De themalijst
- › De verhaallijn, storyline

5. Richtlijnen

- › Duurzaamheid
- › Publiekswerking
- › Belevingswaarde
- › Multimedia
- › Toegankelijkheid
- › Behoud en beheer
- › Veiligheid / beveiliging
- › Huisstijl
- › Routing en wayfinding
- › Onderhoud

6. Voorwaarden & eisen

- › Praktische en technische voorwaarden
- › Algemene eisen
- › Visuele eisen m.b.t. ruimte of collectiestukken
- › Conservatie-eisen m.b.t. ruimte of collectiestukken

7. Actuele uitdagingen

- › Immaterieel erfgoed
- › Co-creatie | Co-design
- › Interpretatieplan

8. Plan van aanpak

- › Timing
- › Budget
- › Traject/Fases van het verbouwproces
- › Voorschriften, restricties

9. Bijlages

- › Collectieomvang en deelcollecties
- › Plannen
- › Museumportfolio

Sommige componenten zullen meer duiding nodig hebben dan andere. Enkele worden hieronder toegelicht.

Vorbereiding

Missie- en visietraject

In een missie wordt geformuleerd waar de instelling voor staat. Ze formuleert het bestaansrecht van de organisatie en de normen en waarden. In een visie wordt geformuleerd waar het museum voor gaat. In een visie wordt de missie concreet. Een visie is voor een bepaalde periode en wordt telkens opnieuw bekeken. De uitgeschreven missie en visie is een document dat we nodig hebben in de Brief. Het is belangrijk om alle stakeholders te betrekken in dit proces en in de onderstaande trajecten.

Waarderingstraject

Erfgoed waarden is de basis voor een verantwoord erfgoedbehoud. De waarde van erfgoed verandert en is geen objectief gegeven. Het wijzigt naarmate de tijdsgeschiedenis verandert. Om een verantwoord en actueel draagvlak te creëren is het belangrijk dat we alle belanghebbenden een stem geven en mee laten beslissen over de toekomst van het erfgoed. Erfgoed waarden vormt een van de agendapunten die vooropgesteld werden in het Cultureelerfgoeddecreet. FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed organiseert en begeleidt de pilootprojecten voor de erfgoedsector in Vlaanderen. Erfgoed waarden is de basis om aan een verantwoord en duurzaam erfgoedbehoud en -beheer te werken. Idealiter heeft het museum een waarderingstraject doorlopen alvorens een verbouwproces aan te vatten. Zie FARO's Erfgoedwijzer, 'Hoe beschrijft u de waarde van erfgoed?'

Participatietraject

In het kort omschreven betekent participeren de bevolking (erfgoedgemeenschappen) betrekken bij de werking. Musea bepalen zelf hoe ver ze daarin gaan. Hiervoor kan verwezen worden naar de 'participatieladders'. Een gekend model is dat van Nina Simon, dat gaat van contributie over collaboratie naar co-creatie tot hosting. Meer informatie over de Erfgoedparticipatieladder vindt u op <https://faro.be/publicaties/erfgoedparticipatieladder>.

Brief team

De stakeholders worden betrokken bij het proces dat leidt tot de projectomschrijving of Brief. Het uitwerken ervan gebeurt in beperkte groep. Alvorens te communiceren naar ontwerpers wordt de Brief goedgekeurd door alle belanghebbenden.

1. Opgave & context

- › Samenvatting van de opdracht/Pitch
- › Missie en visie van het museum
- › Historiek van het museum / de collectie
- › Historiek van het gebouw / de binnenruimtes
- › Het belang van het museum & opdracht vandaag
- › Teamsamenstelling

2. Algemene info opdracht

- › Aanleiding van de opdracht
- › Omschrijving van de opdracht
- › Ambitie van de opdracht
- › Doelstellingen van het project
- › Doelpubliek
- › Trendinvloeden op de opdracht

3. Ruimtelijke context en functies

- › Ruimtelijke situering van de site
- › Uitstraling van de plek
- › Eigendomssituatie van de site en relevante omgevingsituatie
- › Is de site of het gebouw een beschermd monument?
Ga na of de site, het gebouw of de inrichting ingeschreven staat als een beschermd monument. Voor meer info, zie het hoofdstuk 'Is uw gebouw een beschermd monument?'
- › Verbouwzone
Een duidelijke vermelding (ook op een grondplan) welke zones van de infrastructuur van toepassing zijn op de opdracht.
- › Zonering
Een analyse van de verschillende ruimtes in het gebouw gerelateerd aan de basismuseumfuncties. Aan de hand van een opdeling in 4 zones: publiek toegankelijk zonder collectie (A), publiek toegankelijk mét collectie (B), publiek niet toegankelijk mét collectie (C), publiek niet toegankelijk zonder collectie (D).¹
- › De functie(s) van de ruimtes
Een omschrijving van de huidige en toekomstige functie(s) van de (te voorziene) ruimtes.
- › De functionele verhoudingen tussen de ruimtes
Een omschrijving van de functies én hoe deze functies zich verhouden t.o.v. andere ruimtes.
Bv. In de inkomzone van het museum is ook een museumshop. De museumshop (in zone A) moet in relatie staan tot de ruimte waar de stock zich bevindt (in zone D).

4. Collectiepresentatie

- › Het kernidee
Het kernidee van de vaste collectiepresentatie (staat in relatie tot de missie van het museum).
- › De themalijst
Identificeert de verschillende thema's in de collectiepresentatie. De thema's worden ontwikkeld uit het kernidee. Ze omvatten zowel primaire als secundaire thema's.
- › De verhaallijn, storyline
Voor elk thema of subthema wordt meegedeeld hoe de boodschap wordt overgebracht. Aan de hand van de collectie of suggestie van een ander type van media. Wordt de presentatie verrijkt met toegevoegde elementen die de bezoekerservaring ondersteunen? Dan moeten richtlijnen (bv. multimedia) meegegeven worden.

5. Richtlijnen

Het is niet relevant om in één zin in de Brief aan te geven dat een verbouwproject of collectiepresentatie duurzaam moet zijn, moet voldoen aan behoud- en beheernormen, toegankelijk moet zijn voor publiek, makkelijk moet zijn in onderhoud etc. Dat zijn thema's die als een evidentie aanzien worden. Het museum moet zelf eerst een visie ontwikkelen voor de thema's die het vooropstelt én er moeten 'richtlijnen' meegegeven worden om hieraan te kunnen voldoen.

- › Duurzaamheid
- › Publiekswerking
- › Belevingswaarde

¹ Voor meer informatie verwijzen we naar: B. Lord e.a., Manual of museum planning: sustainable space, facilities, and operations. Altamira Press, 2012, p. 459.

Om tot een gedifferentieerd museumlandschap te komen waarin men zich onderscheidt van anderen kunnen allerlei vernieuwende concepten rond het aspect beleving aan bod komen. Hiervoor kan een context ontworpen worden waarin experiences kunnen plaatsvinden.

- › Multimedia
- › Toegankelijkheid
- › Behoud en beheer
- › Veiligheid / beveiliging
- › Huisstijl
- › Routing en wayfinding

Wayfinding wordt het meest geïnterpreteerd als bewegwijzering (routing). Het navigeren van plek A naar plek B aan de hand van informatievoorziening. Wayfinding is echter breder en omvat eveneens het menselijk gedrag, gericht op het vinden van de weg. Mensen gebruiken kennis en ervaring, gecombineerd met de geografische ruimte en (grafische) communicatie, om de weg te vinden.

- › Onderhoud

Bij klassieke overheidsopdrachten wordt geen of nauwelijks de aandacht gevestigd op het onderhoud na oplevering van de infrastructuur. Het is dus mogelijk dat een ‘goedkope’ infrastructuur wordt gerealiseerd, maar dat daardoor het onderhoud achteraf zeer duur blijkt te zijn. Hoe lager de bouw- of aankoopkost, hoe hoger de onderhoudskost soms kan liggen of omgekeerd. Het is dus aangeraden om ook de levenscyclus van de infrastructuur, de zogenaamde whole life cost, in de Brief te vermelden. In een DBFM-formule schenkt men hier in de Brief al aandacht aan. Men brengt de bouwkost met de onderhoudskost in balans.

6. Voorwaarden & eisen

- › Praktische en technische voorwaarden
- › Algemene eisen
- › Visuele eisen m.b.t. ruimte of collectiestukken
- › Conservatie-eisen m.b.t. ruimte of collectiestukken

7. Actuele uitdagingen

- › Immaterieel erfgoed

Musea evolueerden naar een dynamischer engagement met erfgoedgemeenschappen. Hun activiteiten verbreden en immaterieel erfgoed wordt geleidelijk aangenomen als een nieuw actieterrain. Dat schept ruimte om na te gaan hoe musea omgaan met het ‘immateriële’ in hun museumpraktijk. In dit onderdeel van de projectdefinitie kan meegegeven worden hoe ze hun rol opnemen met betrekking tot levende praktijken i.p.v. enkel alleen materieel cultureel erfgoed.

- › Co-creatie | Co-design

Wij beschouwen co-creatie en co-design als een vorm van participatie.

Bij co-creatie gaat het om het creëren van waarde. Alle partijen gaan waarde voor elkaar creëren, op basis van een open dialoog en gelijkwaardig partnerschap.

Bij co-design gaat men ‘samen ontwerpen’, t.t.z. de gebruikers, stakeholders worden evenwaardig betrokken bij het designproces o.l.v. een designer.

- › Interpretatieplan

Tentoonstellen gaat verder dan alleen het opstellen van een collectiestuk of het ontwerpen van een infrastructuur. Tentoonstellen gaat ook over betekenis geven en communiceren naar een publiek. Enkele vragen die bij het tentoonstellen moeten gesteld worden zijn: welke betekenis willen we communiceren, aan wie en hoe? Om een antwoord te vinden op die vragen en om succesvol de collectie en de inhoud te communiceren aan een bezoeker (zowel emotioneel als intellectueel) wordt een strategie uitgewerkt. Die krijgt vorm in een interpretatieplan. We beschouwen een interpretatief plan als een document dat grondiger is uitgewerkt dan een scenario. In dit opzicht staat het als uitdaging vermeld.

8. Plan van aanpak

- › Timing
- › Budget
- › Traject/Fases van het verbouwproces
- › Voorschriften, restricties
- › Verwacht eindresultaat

9. Bijlages

- › Collectieomvang en deelcollecties
- › Plannen
- › Museumportfolio

EEN BIJDRAGE VAN
Monique Verelst

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Olga van Oost, FARO. Vlaams
steunpunt voor cultureel erfgoed vzw,
Priemstraat 51, 1000 Brussel

Brussel, september 2020

ERFGOEDWIJZER

Deze bijdrage is een onderdeel van FARO's Erfgoedwijzer, een online platform boordevol praktijkkennis, kunde en inzichten over cultureel erfgoed. Tal van handige modules, praktische tools en tips bieden u informatie en inspiratie bij uw dagelijkse cultureel-erfgoedpraktijk.

Meer info: www.erfgoedwijzer.be

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Unported licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0> om een kopie te zien van de licentie.